

Паула Лайт

Нека съхраним пламъка

Търпението на историята

Всеки човек със съвест и сърце, когато изследва и анализира процесите в нашето смутно и тъмно време, с тревога разобличава разюзданата престъпност на властниците, предателството, безгръбначното чиновничество и ужасната пропаст на нехуманната, чудовищна мизерия. Аз няма да говоря за тези неща. Правят го достатъчно умни и достойни хора – икономисти, журналисти и историци, които разбират много по-дълбоко от мен процесите на разрухата и хаоса в нашата държавност. Нека те осветяват пред вас грозната и злокобна картина и дано светлината ги пази и им вдъхва сили в нелекия им път.

Наред с това, тези процеси са страшни за нашето поколение, за нашето време, за нашите джобове и семейства, но не и в перспективата на историята и вечността.

Бедност и глад е имало неведнъж в тази брулена от ветровете на времето земя. Имало е крайна нищета, туберкулозни дечица, девойки, принудени да продават телата си, старци, които зъзнат и гризат сух хлябец в залеза на своя живот. Всичко това е било и сега е страшно и жестоко, но то не погубва народността, духа и бъдещето. Оцелелите продължават напред. Защото българинът е жилив и с дълбоки корени.

Управлявали са ни скудоумни политици, крадци и нравствени нищожества. Ако поплуваме назад в реката на времето, ще съзрем нагли и самонадеяни марионетки. Върху предметното стъкло на историка, потопено в блатото на българската управленческа политика, могат да изпълзят такива отвратителни екземпляри на фауната, че да го побият тръпки.

Какво да кажем за тримата „ВЕЛИКИ“: Станишев, Сакскобургодски, Доган. Станишев? Горкото момче. То дори в казарма не е ходило, а се напъва държава да управлява. „Царят“ пък да беше се научил да говори български преди да стане министър председател. Наизустил е едно изречение и само него повтаря: „Когато му дойде времето“. Времето никога няма да дойде, другарю Сакскобургодски, както не дойде времето на комунизма. А за агентите какво да кажем? Продали са си душата на дявола. И преди и сега си живуркат на гърба на своя електорат и си строят палати. Но ще Ви кажа: Няма да уморите българския народ, колкото и да се напъвате! България ще възкръсне „господа и другари“. Рано или късно, народът се отърсва от подобни и се завръща в лоното на здравия разум. Твърде добросърдечен и отзивчив е, но не и глупав и

нравствените пигмеи виреят кратко на историческата сцена. И какво, ако са се подули като кърлежи от изпитата кръв? Какво, ако гешефтите, измамите, организираната престъпност, кражбите и далаверите нямат чет? Дори и всички министерски братя да си построят хотели, а всички министерски щерки – замъци, дори и банковите сметки на правителствените лешояди в Швейцария, Англия или Австрия да преливат, те не могат да ни вземат всичко. Макар и изпепелена и опустошена като душите ни, земята ще остане, ще останем и ние. На народа не са му нужни кървави пролетарски революции, за да се избави от злодеите. Нужно е само осъзнаване и здрав разум. И този ужас ще премине... Но, казвам, горко на ония, които са заслужили народното презрение!

Не, приятели, от друго се боя днес, за друго страдам и се питам къде е изходът, в друго виждам гибелна заплаха. Става реч за ужасяващата, убийствена криза на нашата култура, образование и духовност. Ето тя наистина ме тревожи. Защото угасне ли пламъкът на будния и жаден човешки дух, на власт идва мракът. А пред това няколко политици – тарикати и мошеници са наистина бели кахъри.

„Какво толкова“ – биха се опитали да ме оборят нихилистите – „За какво са им на хората книги, образование, наука и култура? Трябва им хляб, топло през зимата и... зрелища.“

„А и“ – ще продължат – „народът без друго е невеж и непросветен. Това са страхливи овце, които ближат ръката на касапина и се оставят да ги стрижат, доят и кастрират.“

Отговарям им:

Да не сте посмели да хулите и унижавате българския народ! Това, че народът, когото прекръстихте на „електорат“ бил тъп и невеж, е отвратителна и недостойна клевета! Кой друг народ още в Ранното Средновековие говори за „словото, което кърми сърцата и умовете?“ Кой друг народ има национален празник на писмеността и културата? Кой друг народ се просълзява при словата на химна „Напред, науката е слънце, което във душите грей“, а стиховете се знаят от всяко дете? Кой друг народ е канонизирал в сърцето си автора на своята история? При кой друг народ в нищетата и робството са се събирали грош по грош средства за школо, както и за църковен храм? Кой друг народ е преживял геноцида на фашизма и комунизма без да оскотее, без да изгуби вътрешната си светлина? И, накрая, кой друг народ е номинирал сред най-великите българи не само своите войни, а и книжниците – Солунските братя, Климент Охридски, учителят Дънов.

Не, народът български никога не е бил безкнижовен, невеж и

Нека съхраним пламъка

неграмотен, въпреки че с ботуш и камшик векове след векове са се опитвали да смажат искрицата на неговата духовност.

Страхът ми днес

Сега, в нашето днес, за пръв път съм искрено разтревожена и дори изплашена за българската духовност. Тя все още е жива, но линее и е тежко болна.

Нараства броят на неграмотните. Човекът огрубява и се ожесточава. Някаква тягостна тревожност, озлобление и агресия разтърсват най-младите и крехки филизи от дървото на националния ни живот. Образованието вехне и крее, подлагано на безотговорни експерименти от безсъвестни тъпанари. Резултатът е тягостен. Общото ниво на познания и култура спада критично. Интелектът и успехите си запазват само ония деца и младежи, които успяват да четат и учат, въпреки тестовото изпитване, сменящите се като тоалетна хартия учебници, апатичните и обезверени учители и неистовите усилия на цялата върхушка да държи народонаселението в безпросветно невежество.

Властта и държавната политика са обявили война на българската книга, на българското кино и театър и те мъждукат едва – едва и берат душа. Под диригентството на „културни“ дебелаци и гьонсурати се вихри ерзац културата, чалга идеалът, култът към телевизията, шоумените и техните задници, риалити шоуто, сапунените сериали и всяка друга възможна простотия. Във всичко това има толкова духовност и извисеност, колкото в кренвиршите и каймата – месо. Там, дето някога са звучали стихове като „Неразделни“ и „Две хубави очи“, сега гърмят песни с текст, подобен на тоя: „Ех банана, ах банана, кеф ми стана, щом го хвана“. В нормативните ни актове – закони и наредби – гъмжи от правописни и пунктуационни грешки. Улиците ни са заприличали на сметища. Може би, горкият Бойко Борисов ще влезе в историята като Бойко Боклуджията. Е, бива ли да се сърдим на един историк, когото много уважавам, че използва израза „опростачване на нацията“?!

Но защо, защо се случва всичко това? Както сама признах и преди е имало кризи, бедност, инфлация и отчаяние. Това, обаче, не е убило духовността. Напротив, страданието се е превърнало в киселина, подобна на онази, която дразни мидата, за да се образува бисер. Най-добрите шедьоври на българската литература и живопис са били сътворени в тъмни и тежки времена. Тогава какво е различното сега? Това, драги мои приятели, че и в най-безрадостните епохи народът ни е имал някакъв жалон, идеал, цел, към която да се стреми, нещо сакрално, което да озарява

стръмния му път. В Средновековието – утвърждаването на българската държавност, през Възраждането – националното освобождение, в следосвобожденска България – създаване на велика и просперираща родина, през социализма – освобождение от комунистическия диктат. Средствата не винаги са били уместни и добри, вървели сме политически и духовно по погрешни пътеки, но винаги към някакъв светъл, ясен, красив връх, за който си е струвало да страдаме, да пълзим с разкъравени нозе и длани, дори да умираме. А сега? Каква е сакралната ни цел? Къде виждате заветния идеал на съвременieto ни? Каква е посоката и към какво ни води?

Спомням си с колко горчива тревога дядо Вазов говори за „народите без идеал“. Ако би могъл да възкръсне, отново би повторил за нашата епоха думите: „Ври борбата на низките страсти. Има шум, ала няма живот.“

Мойсей е водил народа си през пустинята четири десетилетия. Умряло робското поколение, но новото продължило. Израилтяните, обаче, са имали пред очите си мечтата за обетованата земя, за Ханаан. Затова издържали толкова време в жарката и неплодна пустош, без да изгубят пътя и посоката, без да оскотееят и да се обезверят. Вярно, имали са своите лутания и отклонения, своите грехове, поклоните пред Златния телец, но продължили. Ние също вървим десетилетия през неплодната пустиня, но има някаква съществена разлика – за нас няма водач като Мойсей, няма видението на обетована земя, няма цел и посока, няма вяра в Бога, няма и надежда. Е, за очудване ли е, че толкова бързо регресираме, че толкова лесно се плъзгаме надолу и все по-надолу по спиралата на развитието?

И хич не ми излизайте със засукани приказки, че нашият идеал бил пълноправното членство в Европейския съюз! Няма нищо лошо в ЕС, напротив, но това е банка, а не идеал. Една чудесна, социално-икономическа структура за достойни партньори. И страните – членки са в съюза не защото това е техният идеал, а защото имат свой, национален идеал, който са съумели да отстояват достойно. Време е вече да схванем тази разлика и да разберем:

ЕВРОПЕЙЦИ НИ ПРАВИ НЕ ЧЛЕНСТВОТО, А ДУХЪТ И КУЛТУРАТА! Е, тогава колко дълго още ще бъдем европейци? Ако продължим да я караме така, доста кратко време, поне в перспективите на историята.

Така страшното, безперспективно и хаотично наше „сега“ без идеали, без мечти, без красиви сънища, ражда грозота, грубост, агресия и

нигилизъм. Ражда бездуховност.

В криза, почти в агония са двата най-значителни стожера на духа и културата – книгата и образованието.

Помощ, българската книга умира!

Може би сте чели ужасяващата творба на Рей Бредбъри „401 градуса по Фаренхайт“. Там тоталитарната власт се стреми да погуби духовността и свободомислието. Затова книгите са забранени и открит ли ги някъде, следва аутодафе. Хартията гори при 401 градуса по Фаренхайт. Кални полицейски ботуши газят творбите на Шекспир, Достоевски и Екзюпери, а нещастните книги издъхват като ранени птици с пречупени бели криле потъват в пепелта. Заменил ги е телевизорът. Все по-голям екран, триизмерни образи, панорамност, полифония на звука. А чрез този технически разкош зомбитата са заливани с бълвоч като реклами, сапунки, тъпи шоу и риалити, идиотски състезания. Да ви звучи познато? Все пак, дори и в тази социална антиутопия се намират група отчаяни чудаци, които се крият в горите и са се превърнали в живи книги с подвързия от човешка кожа. Един знае наизуст Библията, друг – „Братя Карамазови“, трети – „Сидхарта“ на Херман Хесе. И вечер, край огънове и пещери книгите оживяват.

У нас, за жалост, е в криза стремежът на книгата, а там, където все още го има, където вълнението, насладата и любовта към словото все още блещукат в мрака, е трудно да си я набавиш.

На власт са тъпите трилъри, при които прочетеш ли един, си наясно със съдържанието на всички или хартиените розови сапунки. Както и да е, не бива да съдим строго читателския вкус. По-добре посредствени творби, отколкото никакви. Хората поне ще си подобрят правописната култура. Но, питам, дами и господа, защо тия книги не са български? Защо не носят частица от нашата същност, от нашето самосъзнание и духовност. В САЩ четат предимно американска литература, във Франция – френска. А в България?! Причините нашенските книги да са толкова кът и да не се радват на популярност са множество.

Донякъде е виновен навикът, създаден от социалистическата цензура. Забраната, надвиснала над качествената съвременна българска литература и пробутването на идиотска идеологическа помия бяха страховити. Оттогава понятието съвременен български писател води до лоши асоциации. Мислим си за творби като „Път“ на Стоян Ц. Даскалов, в която единствената интрига е, че Гарчо – пролетаризиран ратай, е гътнал Пена сред мамулите в хамбара. Тази доморасла „еротика“ заема половината страници, а на другата половина плющят червени знамена. Или за

социалистическата сапунка „Нонкината любов“, в която цялата тръпка е, че бригадирката – свиневѣдка Нонка (разбира се, ударничка) попада в любовен триъгълник. Естествено, негодникът е син на бивш чорбаджия и враг на народа. Всичко това – отново на фона на плюющите червени знамена. Донякъде, това е причината хората да се мръщят и да кѣтат оскъдните си левчета, когато чуят за български автор. Лошите спомени умират трудно.

Сега разбирате ли защо псевдонимът ми не е, например, Павлинка Лампева, а Паула Лайт, а? Не е чуждопоклонничество, а стратегия. Надявам се така поне някой да забрави, че съм нашенка и да прочете моята „Свещена магия“ и другите книги, които се надявам да издам. Тъжно е, нали?

Другата причина за кризата на българската книга е бесовската политика на правителството в областта на културата. В много държави, където хората са далеч по-заможни, книги не се облагат с такова убийствено ДДС. Така се стимулира прочита на национална литература и патриотичното самосъзнание. А у нас? Познайте до три пъти!

Издателствата са съсипани от данъци. Не че някой ми се е оплакал, но все пак съм юрист, а освен това, мога да смятам. Как тогава да се чудим, че са принудени да издават преводи на евтини трилъри и розови лиготии, а не български книги? Така поне хранят умереният оптимизъм, че някой ще купува стоката им. А иначе предполагам, че повечето хора, захванали се с книгоиздаване, са духовно напреднали и стойностни личности. Иначе биха се заели с бизнес, при който парите се въртят много по-бързо, а печалбите са по-високи и по-сигурни.

Следващото чудовище, което дебне в хаоса и тинята на нашата умираща култура е зле организираното книгоразпространение. Ако изключим отделни светли примери, повечето търговци на книги третираят стоката си все едно, че става въпрос за тухли или за свински бутове. Натъкани хаотично, натикани в затворени пакети, та да не можеш да ги разгърнеш и да надникнеш в тях, книгите се продават в тесни и мрачни дупки или на открито като рѣпа без каталог, без подредба по тематика, без възможност да усетиш и вкусиш духовното послание, та да поискаш да си купиш от тази особена стока. Нали търгащите трябва да пестят от средствата за наеми?

Мислите ли, че при описаните обстоятелства те ще приемат да разпространяват съвременна българска литература? Много трудно! Не знам дали сте наясно, че тези хералди и куриери на книжовността вземат 30% от себестойността на продукта срещу толкова зле изпълнената

си услуга!

И така, представете си един истински, дълбок и талантлив творец, който е имал лошата карма да се роди в България. Да вземем най-трагичният случай и да предположим, че творецът е поет. Написал е поезия по-нежна от лунна светлина, по-дълбока от морските гълбини, по-чиста от кристал и по-мъдра от Соломоновите притчи. Поетът е, да речем, от село Горско Сливово – без връзки, без роднини култур – трегери, без приятели в министерството на културата. Та взема момчето влака, защото няма пари за по-удобен и по-люксов транспорт, и хоп! – в София. Носи материали за две стихосбирки, които биха могли да разтърсят страната и дори света.

И ето, започва се ходенето по мъките. Младият творец трие праговете на издателство след издателство. В 70% от случаите просто му се сопват, че в момента не издават български автори или че изобщо не издават поезия. Титаните, които биха могли да си позволят подобни експерименти, му поясняват, че авторът трябва да си плати за издаването. Цената варира между 500 и 1000 лева за 3 коли. Ако случайно поетът е пестил дълги години и си плати, получава книгите на адрес (в по-добрия случай) или трябва да си ги вземе със собствен транспорт (в по-лошия). В нито един издателството не се заема с разпространението. Сами се сещате, че търговците – книгоразпространители не биха пипнали стихове и с машина. Стига се до там, че нещастният пленник на поетичната муза тръгва с вързоп книги от врата на врата, все едно, че продава прахосмукачки или застраховки или пък е Свидетел на Йехова. Какъв срам за българската култура! Какво унижение за достойния творец!

С оглед вложените средства, стойността на творбата е станала такава, че малцина биха си я закупили. При почти всички случаи авторът хлътва финансово и вика „ура“, ако е успял поне донякъде да си избие вложените средства. Тогава защо да се чудим, че поетите гладуват, че Христо Фотев, който беше кумир за мен на младини, е бил съден, защото не може да си плати парното, че поет като Николай Колев издаде само една стихосбирка с помощта на Радко Радков, друг стойностен и добър поет, а после взе, че умря, преди да се порадва на постигнатото, може би, от недохранване?! Както пее Тодор Колев, „плаче и бие на чувството бедното наше изкуство“.

С поезията е най-лошо. Но подобна е съдбата и на българската белетристика. Навсякъде нагло тика грозното си и банално лице сивият и стерипотипен постмодернизъм и не дава глътка въздух на истински новаторските и оригинални идеи. Преди да стана Паула Лайт, проявих

наивността да предложи на различни издателства свои повести, разкази и романи, използвайки хубавото си и благозвучно българско име. Не получих оферта, но ми се отказа дори честта да получа отказ. Просто презрително мълчание.

Накрая, след около година безплодни усилия, както би се изразил героят на Джек Лондон, Мартин Идън, нещо в механизма на машината се повреди и едно издателство прояви интерес към моя повест. Преглътнах факта, че издателят я нарече „разказ“. Бих приела да я назове и поема или есе, стига да я издаде. В следващото писмо, обаче, ме покани да се срещнем и разговаряме за пари. В оня период трудно си купувах и хляб. Да не говорим за лукса да плащам за евентуалното си „обезсмъртяване“. Така че не се явих на срещата и се примирих. По-късно, когато сама се прекръстих на Паула Лайт, издателствата поне започнаха да ми отговарят.

Ето как творецът с трънен венец, просияшка тояга и ръждясала Дон Кихотовска шпага броди немил-недраг по света. Отпъждан като досадна конска муха от издатели, ритан от чиновници, посрещан от търговците с презрително сумтене, той върви по своя нелек и стръмен път. Често накрая се предава и се залавя да продава коли на старо, взети от някое автомобилно гробище на запад или да сее арпаджик. Ако наистина е талантлив, губи не друг, а България.

Тласкана от ненаситното си любопитство, проследих в Интернет един конкурс за български роман. Това, че сред първите трима, които бяха класирани, прочетох имената на Едвин Сугарев и на някаква си поп фолк певица го преглътнах. Може пък точно тия хора да са представили най-талантливи творби. Но когато прочетох в критичните коментари на комисията, че една от класираните творби се състояла от части с различни герои, но обединени от обща идея, което я правело роман, зяпнах. Все пак съм завършила и българска филология. Разбирам личния поглед, творческото виждане, модернизма и авангардизма. Разбирам и фрагментираната фабула или потока на съзнанието. Но твърдението, че онова произведение е роман (не коментирам художествените му качества) е равносилно на това на хирурга да му хрумне да извади сливиците през ануса. Дори и в най-свободното изкуство има някакви принципи, жанрове и правила. Подчертавам, че не съм участвала в оня конкурс и не говоря тласкана от засегнати интереси или завист.

Нека сега обобщим какво се получава:

Утвърждават се посредством западни книги и автори – предимно трилъри и любовни романи „шир потреба“, защото така закупуването на

авторските права е по-евтино.

Издават се творби на заможни сънародници, които могат да си платят за удоволствието или на „наши момчета и момичета“, на които някой е дал едно рамо.

Утвърждава се халтурата! Тържествува простотията! Литературният хоризонт е замъглен от чеснови миазми.

Ще ви споделя и нещо друго, не по-малко печално:

На времето, в отчаянието си, преведох на английски собствените си творби. Преводът едва ли е бил блестящ, защото, все пак, не съм завършила английска филология. Предложих ги *on line* на чужди издателства и литературни агенти. Получих доста оферти, но ще спомена две. От един американец, който имал правителствена субсидия за подкрепа на бедни творци, предимно емигранти в САЩ, но и живеещи в други страни и от един индиец, литературен агент, който ми представи издателство в Бомбай, готово да делим разходите по издаването наполовина. Тогава не бях много наясно как да защитя авторските си права и се изплаших, тъй като имах с хората само виртуален контакт и не ги познавах добре, а в случая с Индия няхах и пари. Ако, обаче, не се беше намерило българско издателство, което да приеме да ме издава, щях да приема творбите ми да излязат първо на чужд език. Какъв абсурд в духовно, морално и човешко отношение!

Както и да е, съществуват чисти и безкористни хора, готови да предоставят безплатно творбите си с просветителска цел. Изглежда, обаче, че и този достъп до читателската публика ще бъде отказан на твореца. Неотдавна един прекрасен човек, когото познавам виртуално и който е незрящ, е бил претърсван и малтретиран от служители на НСБОП. И защо? Уверявам ви, няма наркотици, изнесени на запад антики или български икони, нито археологически ценности. Човекът започнал да поемства бисери на българската класика *on line*, за да може слепите също да се насладят на художественото слово. Нищо не печелел от това. Оказало се, обаче, че едно наше издателство е закупило авторските права върху творби на Елин Пелин и подало сигнал за „пиратство“. Какъв срам, каква гавра с разказите на нашия класик! Нека слепите си тънат в духовен мрак, за да не се развали далаверата на този издател. Във всеки случай, ако някой е закупил „авторските права“ върху Библията, нека ми се обади, защото в следващата си творба цитирам доста пасажи от Евангелията – канонични и гностични и не ща неприятности с момчетата от БОП. Току-виж някой изгъргувал, а друг купил и словото Исусово, а защо не и сурите на Корана или Бхагават Гита?

Виждате цялата прелест на картинката, господа от Министерството на културата! Как защитихте „бедното наше изкуство“? Какви субсидии издействахте? Как се преборихте да се освободи българската книга от ДДС? Колко кураж вдъгнахте на българските творци? Или, г-н Данаилов, сте на министерския пост само за да трупате килограми? Не че се присмивам на това! Самата аз хич не съм фиданка, обаче дебелея със собствен труд, а не на държавната софра. А, може би, вашите другари и техните коалиционни партньори са ви намекнали, че идеологическата линия трябва да води до пълно, тотално затъпяване и бездуховност на народа? Иначе как ще бъде ваш електорат? Нито един разумен човек не би го сторил. Засрамете се!

КРАЙ

© Паула Лайт

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/8802>]